

Tekst 1

WE LEVEN VEEL TE SNEL

(1) Stel, je moet de geschiedenis van de afgelopen honderd jaar weergeven in één woord waarmee die periode glashelder wordt samengevat. Welk trefwoord zou je dan kiezen? Oorlog? Technische ontwikkeling? Mondialisering? Bevolkingsgroei? Milieucrisis? Ik zou het woord 'versnelling' kiezen. Vrijwel elke vorm van menselijke activiteit is de laatste eeuw immers enorm versneld. Versnelling lijkt zelfs een wezenskenmerk van de moderne tijd te zijn.

(2) Begin 19de eeuw maakten de toenmalige intellectuelen zich ongerust over de psychologische gevolgen van die nieuwe uitvinding, de stoomkoets – of de trein, zoals we hem tegenwoordig noemen. Ze dachten dat deze een reissnelheid mogelijk maakte die schadelijk was, omdat de reiziger zijn blik niet meer vrij en op zijn gemak over het omringende landschap kon laten dwalen. De gemiddelde snelheid van de eerste treinen was zo'n 25 kilometer per uur. Die zou al snel toenemen. De meeste dingen die mensen deden, gingen immers steeds sneller. Met de bijna gelijktijdige introductie van het stoomschip en de telegraaf in de jaren dertig van de 19de eeuw, versnelde de communicatie enorm. De productie versnelde met de industrialisatie en, veel later, met de automatisering. De oorlog versnelde dankzij de tank, het gevechtsvliegtuig en de middellangeafstandsraket. Ter illustratie: nog maar honderd jaar geleden stond de snelheid van de oorlog gelijk aan de snelheid van een goed getraind paard.

(3) De opvallendste vormen van versnelling in onze huidige maatschappij hebben te maken met informatie en

45 communicatie. Amper twintig jaar geleden, toen ik als jong antropoloog veldwerk op Mauritius deed, hield ik contact met familie en vrienden door middel van luchtpost. De brieven waren gemiddeld zo'n anderhalve week onderweg en als we elkaar binnen een paar dagen antwoordden, ontwikkelde zich een maandelijks communicatieritme. Als ik mijn moeder wel eens belde om haar te zeggen dat ik nog leefde, duurde het zowat een dag eer ik zover was. Eerst moest ik halverwege de ochtend een bus van het dorp naar de stad nemen, dan moest ik door het drukkende, groezelige Port-Louis naar het hoofdpstkantoor lopen en in de rij op mijn beurt wachten, voordat mijn naam werd afgeroepen en ik eindelijk een paar minuten via een slechte telefoonverbinding kon praten. Vijftien jaar later had ik uit elk redelijk dorp op Mauritius eenvoudig toegang tot mijn e-mailadres en kon ik uit het palmbos van mijn keuze zonder probleem naar huis bellen. Er waren geen ingebouwde verdragingsmechanismen meer die de communicatie met de buitenwereld afremden.

(4) Ons communicatieritme is dus in een rap tempo versneld. Berichten worden in steeds kleinere pakketjes geperst om in de slinkende tijd te passen die we (nog) ter beschikking hebben. Ik krijg wel eens een standje dat ik te snel praat. Mijn vaste antwoord is, naast het plichtmatige excuus, dat ik daarin niet de enige ben. De gemiddelde spreesnelheid is sinds 1950 met meer dan 50 procent toegenomen, en niet alleen de spreesnelheid: vrijwel alles in ons leven gaat sneller. We hebben altijd

90 haast: slapen doen we in ons deel van de wereld zelfs minder dan honderd jaar geleden, ruwweg anderhalf uur minder.

95 **(5)** De wereld waarin we tegenwoordig leven, wordt verbonden door tal van directe netwerken en we krijgen al jarenlang te horen hoe bevrijdend deze zijn en hoe ze onze mondigheid bevorderen. Toch voelen de meesten van ons zich helemaal niet zo bevrijd. In 100 plaats daarvan voelen we ons dikwijls overwerkt en gestrest. Burn-out is inmiddels een normale diagnose. Burn-out is overigens een metafoor. De natuurkunde heeft ons geleerd dat 105 hitte en snelheid één en hetzelfde zijn: beweging produceert warmte. Hoe sneller iets beweegt hoe warmer het wordt, tot het uiteindelijk opbrandt. In deze tijd van flexibele arbeid en directe 110 communicatie zijn er geen grenzen aan de arbeid, en trouwens ook niet aan andere bezigheden. De mogelijkheden zijn oneindig. Er is altijd wel iets wat we hadden kunnen doen of hadden moeten doen, liefst gisteren. We 115 doen ons werk sneller en efficiënter dan ooit tevoren, dankzij de nieuwe technieken. Maar in plaats van te profiteren van deze toegenomen efficiëntie door minder te werken, 120 vullen we de bespaarde tijd op met meer en snellere bezigheden.

125 **(6)** Dit is een van de grote paradoxen van de informatierevolutie: hoe meer tijd we besparen, hoe minder tijd we voorhanden hebben. In zekere zin is tijdbesparing dus het tegenovergestelde van geldbesparing. Zo heeft de informatierevolutie ons misschien 130 iets over schaarste geleerd. Nog maar enkele generaties geleden waren de schaarse middelen meestal voedsel, huisvesting, materiële zekerheid. In ons deel van de wereld zijn die 135 problemen bijna allemaal opgelost. Toen ik opgroeide, in de jaren zeventig, dacht menigeeen van ons – naar

140 later bleek terecht – dat schone lucht en onbedorven natuur binnenkort schaarse goederen zouden worden. Inmiddels zien we als gevolg van de informatierevolutie een opeenstapeling van een heel nieuwe reeks schaarse goederen. Ze zijn onzichtbaar en niet 145 te kwantificeren, maar daarom niet minder reëel. Wie zou vijftig jaar geleden hebben geloofd dat de vrijwaring van informatie een schaars goed zou worden? Maar dat is wel gebeurd.

150 **(7)** Toen mijn vader in de jaren vijftig een jongeman was, begon hij boeken te kopen. Ik weet nog dat zijn idee van een leuke zaterdag bestond uit een 155 tochtje naar de stad, een paar bezoeken aan boekhandels en een café en dan weer naar huis, onder het lopen blij zwaaiend met een zware tas zojuist gekochte boeken. Mijn idee van een leuke zaterdag is nagenoeg hetzelfde, 160 maar met één verschil: na de bezoeken aan de boekhandels ga ik liefst met lege handen naar huis. Hieruit blijkt dat mijn filters nog werken en me in elk 165 geval tot op zekere hoogte in staat stellen me te beschermen tegen het volstrekt verwarrende informatiebombardement. Als het kon, zou ik me liever een half jaar in één dialoog van Plato¹⁾ verdiepen dan in diezelfde tijd 170 vijftig boeken lezen. Maar dat zou onmogelijk zijn. Er is altijd te veel dat gedaan moet worden en de tijd is schaars.

175 **(8)** Filters en vrijwaring van informatie worden iets begerenswaardigs. Misschien zouden we een e-mailvrije dag moeten invoeren, alleen maar om ons te herinneren aan de tragere 180 ritmen die het menselijk leven vóór de computer en de mobiele telefoon bepaalden. We weten allemaal dat sommige dingen alleen langzaam kunnen worden gedaan. Kinderen krijgen bijvoorbeeld, of een boom 185 kweken, of getrouwd zijn; dat zijn trage bezigheden. Daar gunnen we ons de

tijd niet meer voor; zelfs onszélf leren kennen lukt alleen maar langzaam.

190 **(9)** Lezen was ook altijd zo'n trage bezigheid. Nog tot in de 19de eeuw was 'deep reading' een vertrouwde en gerespecteerde bezigheid. Het behelsde de trage lezing van een boek, uiteindelijk meer dan eens, om

195 steeds dieper de inhoud te doorgronden. In onze tijd lijkt een cursus snellezen belangrijker, ook al weten we dat daarmee iets wezenlijks verloren gaat. Want er gaat iets verloren als we dingen die alleen langzaam

200 gedaan kunnen worden, versnellen. Brieven schrijven was ooit een kunstvorm, maar ik betwijfel of het erg bevredigend zou zijn om over een paar

205 generaties een selectie van mijn e-mails te lezen.

(10) Zo wordt onze maatschappij steeds meer gekenmerkt door versnelling. Een gerookte ham moet als

210 het goed is minstens een jaar hangen. De normale gerookte ham uit mijn supermarkt heeft amper gehangen. In plaats daarvan wordt bij 'gerookte' ham het proces versneld door er zout

215 water in te spuiten. Hangen, laat staan een jaar, is er niet meer bij. Waar ik woon, lopen mensen 's ochtends niet meer zomaar naar de tram: ze lopen

naar de tram terwijl ze in hun mobiele telefoon praten.

220 **(11)** Alles versnelt, en gaten worden opgevuld. De tijd die we eigenlijk hadden moeten gebruiken voor alles of niets – rust, verveling, spel, overpeinzing, liefde, creativiteit – wordt

225 doorlopend gevuld. Daar schuilt een groot gevaar in, want misschien raken we wel zo gewend aan een leven van doorlopende activiteit of mediaconsumptie dat we de stilte en rust

230 eenvoudigweg niet meer kunnen verdragen.

(12) Er bestaan gaten in de tijd, lang of kort, waarin niets bijzonders gebeurt.

235 Deze zijn zonder meer essentieel voor liefde, vrede en creativiteit. Een maatschappij zonder zulke gaten staat met een enorme snelheid stil, want dat is een maatschappij waarin niemand in staat is tot een gedachte langer dan

240 vijf seconden. Als er voortdurend iets gebeurt, gebeurt er eigenlijk niets. Dat komt doordat er alleen iets kan gebeuren wanneer er niets bijzonders

245 gebeurt. Daarom is het voor het welzijn en de vooruitgang van de moderne mens van groot belang dat we ervoor zorgen genoeg gaten in de tijd te creëren. Hopelijk zijn we daartoe nog

250 in staat.

*naar: Thomas Hylland Eriksen
uit: NRC Handelsblad*

noot 1 Plato: Grieks filosoof (427 v. Chr. - 347 v. Chr)

Tekst 1 We leven veel te snel

De eerste alinea van een tekst kan onder andere de volgende functies hebben:

- 1 het aanduiden van het onderwerp
- 2 het formuleren van de probleemstelling
- 3 het stellen van de hoofdvraag
- 4 het verwoorden van een constatering

1p 1 Welke functie(s) heeft de eerste alinea van de tekst 'We leven veel te snel'?

- A 1 en 2
- B 1 en 4
- C 1, 2 en 3
- D 2, 3 en 4

1p 2 Wat kan je opmaken uit de uiteenzetting over de stoomtrein in alinea 2?

Je kunt eruit opmaken dat

- A de bezorgdheid over de invloed van snelheid op het denken van de mens typisch iets voor intellectuelen is.
- B de mens steeds meer techniek ontwikkelt om de gaten in de tijd op te kunnen vullen met snellere bezigheden.
- C er geen grenzen meer zijn aan de snelheid die de mens aan zijn manier van leven kan geven.
- D het idee dat meer snelheid een negatief effect op de geest van de mens heeft, bepaald niet nieuw is.

In de regels 103-105 legt de auteur uit dat 'burn-out' een metafoor is, die hier wel past.

1p 3 Waar staat burn-out hier dan voor?

- A Burn-out betekent dat hitte en snelheid in wezen een en hetzelfde zijn.
- B Burn-out houdt in dat alle beschikbare energie door overdadige activiteit 'verbrand' is .
- C Burn-out is het oneindig kunnen doorgaan zonder tekorten aan de benodigde energie.
- D Burn-out wil zeggen dat er geen grenzen meer zijn aan noodzakelijke arbeid.

"In zekere zin is tijdbesparing dus het tegenovergestelde van geldbesparing." (regels 126-128)

2p 4 Leg uit hoe het komt dat tijdbesparing door de informatierevolutie een uitwerking heeft die tegenovergesteld is aan die van geldbesparing.

Gebruik voor je antwoord maximaal 30 woorden.

"Inmiddels zien we als gevolg van de informatierevolutie een opeenstapeling van een heel nieuwe reeks schaarse goederen." (regels 141-144)

2p 5 Om welke nieuwe schaarse goederen gaat het in de tekst 'We leven veel te snel'?

Maak voor je antwoord gebruik van de alinea's 6 tot en met 8.

“Hieruit blijkt dat mijn filters nog werken (...)” (regels 162-163)

De auteur trekt deze conclusie nadat hij heeft verteld dat hij niet zoveel boeken koopt als zijn vader vroeger deed.

- 1p **6** Wat is tegen deze achtergrond de uitwerking van de ‘filters’?
- A De filters voorkomen dat hij zijn kostbare tijd besteedt aan lezen.
 - B De filters zijn erop gericht om aanschaf van boeken tegen te gaan.
 - C De filters zorgen ervoor dat hij alleen nuttige informatie binnenkrijgt.
 - D De filters zorgen ervoor dat hij zijn tijd gebruikt voor belangrijke zaken.

“Nog tot in de 19de eeuw was ‘deep reading’ een vertrouwde en gerespecteerde bezigheid.” (regels 190-192)

- 1p **7** Welke suggestie wordt met deze constatering gewekt?
- A Tegenwoordig hebben mensen geen tijd meer om veel boeken te lezen.
 - B Tegenwoordig kunnen de meeste mensen veel sneller lezen dan vroeger.
 - C Tegenwoordig worden vrijwel alleen boeken gelezen die men snel uit heeft.
 - D Tegenwoordig wordt niet meer zoveel waarde gehecht aan aandachtig lezen.

“De tijd die we eigenlijk hadden moeten gebruiken voor alles of niets (...) wordt doorlopend gevuld.” (regels 222-226)

- 1p **8** Wat wordt met deze uitspraak bedoeld?
- A De extra tijd, verkregen door de versnelling, zouden we niet aan nieuwe activiteiten moeten besteden, maar aan niets doen.
 - B De tijdbesteding in onze maatschappij is vooral op versnelling gericht, waardoor er meer voor elkaar komt.
 - C De versnelling in tijd is een goede stimulans om de extra ruimte in te vullen met nog meer bezigheden.
 - D Wie door de versnelling in tijd meer vrije tijd overhoudt, komt eindelijk toe aan informatie- en mediaconsumptie.

“Een maatschappij zonder zulke gaten staat met een enorme snelheid stil (...)” (regels 236-238)

In deze zin is sprake van een paradox, dat wil zeggen van iets wat in strijd is met wat je verwacht.

- 3p **9** Leg uit hoe het kan dat de maatschappij, blijkens de tekst ‘We leven veel te snel’, stilstaat terwijl toch snelheid wordt gemaakt.
Gebruik voor je antwoord maximaal 35 woorden.

- 1p **10** Waarom is het, gelet op de gedachtegang in alinea 11 en 12, van groot belang dat we zorgen voor “genoeg gaten in de tijd” (regel 248)?

Met “genoeg gaten in de tijd”

- A creëren we een leven gevuld met meer informatie en kennis.
- B kunnen we ons onttrekken aan de grote invloed van de massamedia.
- C scheppen we belangrijke voorwaarden voor vooruitgang in onze wereld.
- D zorgen we voor voldoende gelegenheden om weer nieuwe informatie op te doen.

Om de functies van alinea's aan te duiden worden onder andere de volgende functiewoorden gebruikt:

argument, conclusie, constatering, definitie, gevolg, oorzaak, stelling, tegenstelling, toelichting, voorbeeld en weerlegging.

- 1p **11** Benoem de functie van alinea 5 door een van de bovenstaande functiewoorden te kiezen.
- 1p **12** Benoem de functie van alinea 6 door een van de bovenstaande functiewoorden te kiezen.
- 1p **13** Benoem de functie van alinea 7 door een van de bovenstaande functiewoorden te kiezen.

tekstfragment 1

Een halve bekende vertelt je op een feestje hoe interessant de runologie eigenlijk is en dat boeren in Dalekarlië nog runentekens herkennen. "Dalekarlië?" vraag je oprecht maar onverstandig. Maar weet je dan niet waar dat ligt? En een uur later zit je daar nog, als een door een slang verlamd konijn en het enige wat je kunt denken is: hoe kom ik hier zonder kleerscheuren weg? Wanneer houdt het op? Ik heb wel eens geprobeerd uit te rekenen hoeveel tijd ik op die manier als gevangene heb doorgebracht. Ik schat toch wel alles bij elkaar een jaar, misschien wel twee. Ik had in de tussentijd driehonderdvijfenzestig boeken kunnen lezen, een moestuin kunnen beginnen, vlieglessen kunnen nemen, een ander leven gaan leiden. Maar dat alles zat er niet in. Als ik deskundige van het leven was, zou ik willen onderzoeken waarom we ons soms zo verbijsterend vervelen en ergeren, terwijl er toch veel aardiger dingen te doen zijn. De enige reden die ik kan bedenken, is dat we zo nu en dan moeten worden gewezen op de onmaakbaarheid van het bestaan.
(naar: Rob Schouten, uit: *Trouw*, 25 mei 2007)

- 2p **14** Leg met eigen woorden uit dat in tekstfragment 1 en in de tekst 'We leven veel te snel' een andere invulling wordt gegeven aan het begrip 'verveling', gelet op alinea 11.
Gebruik voor je antwoord maximaal 25 woorden.

De tekst 'We leven veel te snel' kan na de inleidende alinea's 1 en 2 worden opgesplitst in enkele delen die van de volgende kopjes kunnen worden voorzien:

deel 1: Versnelling in de communicatie

deel 2: Problemen ten gevolge van de versnelling

deel 3: Langzame bezigheden

deel 4: Noodzaak om snelheid op te heffen

- 1p **15** Bij welke alinea begint deel 2?
- 1p **16** Bij welke alinea begint deel 3?
- 1p **17** Bij welke alinea begint deel 4?

- 1p 18 Welke van de onderstaande zinnen geeft de hoofdgedachte van de tekst 'We leven veel te snel' het beste weer?
- A De huidige maatschappij komt, als gevolg van de toegenomen versnelling, juist in tijdnood, waarbij vrijwaring van informatie en tijd voor trage bezigheden schaars geworden zijn.
 - B In de huidige maatschappij komen mensen steeds minder toe aan rust en creativiteit; dat is de prijs die zij betalen voor de verbeteringen op het gebied van informatie en communicatie.
 - C In onze samenleving is er te weinig tijd voor ontspanning en creativiteit; dat is vreemd, want nu alles zoveel sneller gaat, zou het meer voor de hand liggen dat mensen tijd overhouden.
 - D Onze maatschappij wordt tegenwoordig gekenmerkt door versnelling en zal, als we er niets tegen ondernemen, uiteindelijk geestelijk en intellectueel tot stilstand komen.

- 1p 19 Wat is de belangrijkste functie van alinea 12, gelet op de gedachtegang van de gehele tekst?
- A aanbeveling
 - B afweging
 - C beoordeling
 - D samenvatting

"Versnelling lijkt zelfs een wezenskenmerk van de moderne tijd te zijn." (regels 11-13)

- 1p 20 Met welk soort argumentatie wordt deze bewering onderbouwd?
- argumentatie op basis van
- A deskundigheid
 - B feiten
 - C geloof
 - D gezag

"We weten allemaal dat sommige dingen alleen langzaam kunnen worden gedaan." (regels 181-183)

- 1p 21 Welk type drogreden komt in dit citaat voor?
- A cirkelredenering
 - B onjuiste oorzaak-gevolg relatie
 - C ontduiking van bewijslast
 - D overhaaste generalisatie

In alinea 8 tot en met 10 somt de schrijver een aantal voorbeelden op: kinderen krijgen, een boom kweken, getrouwd zijn, lezen, brieven schrijven, het vervaardigen van gerookte ham. Deze opsomming betreft een aantal zaken die volgens de schrijver "alleen langzaam kunnen worden gedaan" (regels 182-183).

- 1p 22 Waarom zijn deze zaken onderling vergelijkbaar?
- A De schrijver geeft een opsomming van na te streven dingen.
 - B De schrijver noemt voorbeelden van vóór het digitale tijdperk.
 - C Deze zaken passen in de paradox van de informatierevolutie.
 - D Deze zaken zijn vergelijkbaar op het punt van de trage ontwikkeling.

- “Zo wordt onze maatschappij steeds meer gekenmerkt door versnelling.” (regels 207-209)
- 1p 23 Met welk soort argumentatie wordt dit standpunt onderbouwd?
argumentatie op basis van
- A feiten
 - B gezag
 - C intuïtie
 - D voorbeelden

tekstfragment 2

Ook fitness moet in de hoogste versnelling, want lange uren in het fitnesscentrum zijn niet alleen vermoeiend, we hebben er toch domweg geen tijd meer voor. De toekomst van fitness zou dan ook gelegen zijn in vormen van ‘flitsfitness’, waarin oefeningen niet langer duren dan acht à tien minuten, hooguit.

In een recent artikel in *de Volkskrant* stelt Boris Sala van Fast Fit, dat die manier van trainen ook het beste aansluit op de fysieke gesteldheid van de mens. “Wij zijn er gewoon niet op gebouwd om een uur te spinnen of twee uur te fietsen. We zijn niet meer dan een veredelde aap, die hooguit enkele minuten wil vluchten of vechten om daarna lekker te eten en uit te rusten.”

Dat de mens een soort van ‘veredelde aap’ is, mag dan kloppen, de stelling dat die ‘aap’ er niet op gebouwd is om een uur te spinnen of twee uur te fietsen, is evident onwaar. Uit antropologisch onderzoek blijkt dat de huidige mens nog steeds het lichaam heeft van zijn prehistorische voorganger pakweg een jaar of 40.000 geleden. Dat is gemaakt voor verzamelen en jagen, en daar was onze homo sapiens een groot deel van de dag mee bezig. In heel arme landen zien we die praktijk nog steeds: mensen (meestal vrouwen!) zijn minimaal acht tot tien uur bezig om hout te sprokkelen, voedsel te vergaren, water te halen, en dat niet voor ‘three square meals a day’, maar voor een of twee karige maaltijden. Dat prehistorische lichaam is geëvolueerd in een situatie die je zou kunnen omschrijven als ‘hard voor weinig’, maar leeft nu energetisch/calorisch in Luilekkerland met fastfood, waar de Big Burgers en frisdranken voortdurend binnen handbereik zijn. In zo’n klimaat redt die ‘veredelde aap’ het met flitsfitnessworkouts van acht tot tien minuten niet. Hoe gejaagd ook, hij zal moeten werken met dat lijf.

(naar: Hans Wassink, uit: website Eigen kracht - benaderd juni 2007)

- In tekstfragment 2 is ‘flitsfitnesstraining’ een negatief begrip. Hiervoor wordt het argument aangevoerd dat de moderne mens van nature veel beweging nodig heeft en door te snel te willen fitnessen (in een maatschappij vol ongezond voedsel) een minder goede conditie zal krijgen.
- 3p 24 Op grond van welke overweging zal ook de auteur van de tekst ‘We leven veel te snel’ ‘flitsfitnesstraining’ afkeuren?
Gebruik voor je antwoord maximaal 40 woorden.

- In de tekst 'We leven veel te snel' kunnen meerdere tekstdoelen onderscheiden worden.
- 1p **25** Welke combinatie geeft de beste typering?
Het tekstdoel van de tekst 'We leven veel te snel' is
- A** in de eerste helft vooral amuserend, in de tweede helft vooral activerend.
 - B** in de eerste helft vooral betogend, in de tweede helft vooral informerend.
 - C** in de eerste helft vooral uiteenzettend, in de tweede helft vooral beschouwend.